

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ПОНЯТЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ткаченко Т.В., магістрантка спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Ефективне засвоєння понять потребує організації такої пізнавальної діяльності, яка б ґрунтувалася на узагальненні фактів та застосуванні понять. Особливе значення має діяльність щодо застосування понять, бо поняття вважається сформованим тоді, коли учень може правильно його використати.

Проблема формування понять на уроці природознавства в учнів початкової школи останнім часом привертає увагу багатьох дослідників. Це пояснюється потребою мати міцне підґрунтя для реалізації завдань природничої освіти у старшій школі. Рівень сформованості таких понять в молодших школярів є критерієм їх розвитку в процесі навчання і головним показником при оцінюванні роботи вчителя. Тому одним із головних завдань вчителя початкових класів є систематична робота по оволодінню учнями природничими поняттями, які визначені шкільною програмою. [3]

У 60-ті роки ХХ ст. група науковців під керівництвом М.М. Верзіліна розробила *теорію формування та розвитку понять*. Розглянемо її основні положення.

Перше положення. Навчальний предмет «Природознавство» має представляти собою систему природничих знань, котрі формуються у відповідній послідовності і взаємозв'язку.

Друге положення. Сукупність понять визначається рядом наук, які є близькими до шкільного предмета (біологія, хімія астрономія, геологія, екологія тощо).

Третє положення. Природничі поняття слід формувати від простих до складних, від спеціальних до загальних, від загальних до світоглядних.

Четверте положення. Розвиток понять передбачає формування певних умінь та навичок школярів. Вони окреслені шкільною програмою з Природознавства. Це насамперед практичні вміння.

П'яте положення. В процесі формування кожне поняття виникає, розвивається та ускладнюється. Процес формування понять порівнюється з перевернутим конусом, де можна відмічати рівень розвитку кожного поняття.

Шосте положення. Процес формування понять є поетапним.

Сьоме положення. Поняття повинно бути сформованим таким чином, щоб учень зміг його вільно використовувати. Над цим повинен працювати кожен вчитель, плануючи свою роботу. Отже, він сам повинен глибоко усвідомити кожне поняття.

Формування природничих понять відбувається протягом вивчення природознавства в початковій школі та продовжується в старших класах. Слід зазначити, що на шляху до засвоєння поняття проходить *три етапи*: *підготовчий* – спостереження фактів, об'єднання їх в групу, виділення загальних ознак; *основний* етап – побудова визначення нового поняття; етап *наступного поглиблення, збагачення* – нагромадження великої кількості відмінних ознак, що призводить до повнішого означення поняття.

Література

1. Підготовка майбутніх учителів до здійснення природознавчої освіти у початковій школі: Теоретико-методичні засади / О.А. Біда. – К.: Наук. світ, 2002. – 322 с.
2. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. – К.: Генеза, 1999. – 366 с.